

MAKTAB O'QUVCHILARI HAYOTIDA KITOBXONLIK XUSUSIYATLARINING NAMOYON BO`LISHI

Murotova Yulduz Faxriddin qizi

*O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Kutubxona-axborot faoliyati
fakulteti 3-kurs talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada "Kitob – beg'araz o'qituvchi" ekanligini hisobga olib, o'quvchilarda badiiy-estetol motivlarni shakllantirishda kitob mutolaasi o'rne va kitobxonlik madaniyatidan foydalanish samaradorligi tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Kitobxonlik, mutolaa, adabiyot, maktab, o`quvchi.*

KIRISH

Yoshlarning axloqiy rivojlanishi, ularni insonparvarlik ruhida tarbiyalash masalasiga O'zbekistonda katta e'tibor qaratilgan. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyev tomonidan taklif etilgan mamlakatimizni rivojlantirish va uning mustaqilligini mustahkamlashning strategik vazifalarida ma'nan yetuk, barkamol avlodni va raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash hamda ijtimoiy vazifalarni hal etishda jamiyatga yordam ko'rsata oladigan ko'ngilli, milliy g'urur hissi ustun bo'lgan yoshlarni tarbiyalash muhim vazifalardan biri sifatida belgilab berilgan. Bu vazifalarni amalga oshirishda "biz asrlar mobaynida shakllangan milliy an'analarimizga, ajdodlarimizning boy merosiga tayanamiz" [1] va o'sib kelayotgan yosh avlodni Sharqona tarbiya asosiga qurilgan umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash jamiyat oldiga ulkan mas'uliyat yuklamoqda.

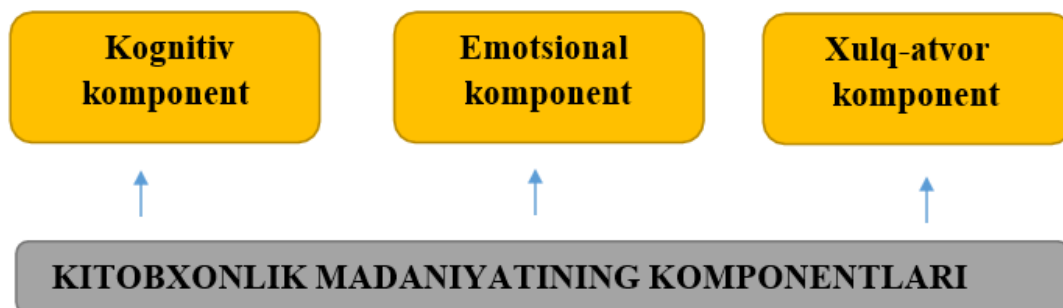
ASOSIY QISM

Mazkur belgilangan vazifalarni hal etishda esa albatta, maktab ta'limining o'rne beqiyosdir. Davlatimiz rahbari bu borada maktab o'qituvchilarining oldiga o'quvchilarda milliy xususiyatlardan bo'lmish kitobxonlik madaniyatini shakllantirish masalasiga urg'u bermoqdalar. Ma'naviy jasorat sohibi deb ardoqlangan atoqli adabiyotshunos olim va tarjimon Ozod Sharafiddinov dunyodagi yetti mo'jizaga ta'rif berib "...yettimo'jiza inson aqlining, tafakkurining, qalbining otashin madhiyasi, inson dahosining ulug'ligiga qo'yilgan mangu obida bo'lib kelmoqda. Biroq, shunday bo'lsa-da, olamda yana bir mo'jiza borki, uning buyukligi, muqaddasligi yetti mo'jizaning jamiki ulug'vorligi, go'zalligidan kamlik qilmaydi. Bu mo'jiza – kitob. Kitobning mo'jiza, mo'jiza bo'lganda ham birinchi mo'jizaekanligini ko'pgina buyuk odamlar qayd qilgan", – deb yozadi. Jumladan, yozuvchiva dramaturg C.Sveyg "Qaerdaki kitob bor ekan, u yerda odam o'zi bilan o'zi uzlatda, o'z ko'lami doirasida qolib ketmaydi, u o'tmish va bugungi kunning barcha olamshumul yutuqlariga, butun insoniyatning fikr va tuyg'ulariga oshno

bo'ladi", – deb yozadi. Yozuvchi va faylasuf J.Svift "Kitoblar aql farzandlaridir" desa, pedagog va yozuvchi Ya.Komenskiy "Kitoblar donishmandlikni yoyish qurolidir", – deydi, faylasuf va tarixchi F.Bekon esa "Kitoblar zamon to'liqlarida suzuvchi va o'zining qimmatbaho yukini avlodlardan-avlodlarga avaylab eltuvchi tafakkur kemalaridir", – deb yozadi. Shu tariqa buyuk allomalar, donishmandlar va yozuvchi-yu, olimlar kitobning mo'jizaga, nurga, tafakkur quvvati va ustuniga, mangulik va ma'naviyat timsoliga, bilim manbaiga, sodiq do'stga, davr ko'zqusiga o'xshatganlar. Eng muhimi, kitob jaholatga qarshi ma'rifat bilan kurashda yengilmas kuchdir.

O'quvchi yoshlar orasida kitobxonlik madaniyatini targ'ib qilish ko'pgina zararli illatlarni oldini olishga sabab bo'ladi. I.S.Zbarskiy shaxsdakitobxonlik madaniyatini shakllantirishning uch muhim komponenti bor ekanligini ta'kidlab o'tgan [2]:

- 1) Kognitivkomponet–o'quvchilarda ma'naviy ongini,badiiy eruditsiyani, dunyoqarashini shakllanishi bilan tavsiflanadi.
- 2) Emotsional komponent – o'quvchilarda estetik hislar, emotsional qadriyatlar tizimi, oliy hislarning shakllanishi bilan belgilanadi.
- 3) Xulq-atvorkomponenti–o'quvchilarning ijtimoiy xulq me'yorlariga rioya etish ko'nikmasi, axloqiy dunyoqarashi tarbiyalanadi.

1-rasm. I.S.Zbarskiy bo'yicha kitobxonlik madaniyatini shakllantirishning komponentlari.

Kitob mutoalasi shaxsning kompleks taraqqiyotiga ta'sir etadi. Ye.P.Suvorov, M.P.Voyushina, Ye.A.Kupirovalar kitobxonlik faoliyat yo'nalishiga qarab shaxsning taraqqiyotiga ta'sir etishini asoslab berganlar. Jumladan, kitobxonlik o'quvchida konstruktiv, tarbiyaviy, qadriyatli, kommunikativ, analitik faoliyatni jadallashtiradi. Birgina "Sinchalak" qissasini oladigan bo'lsak, "o'zi kichkina, nimjon bo'lsa ham osmonni ko'targulik quvvati, g'ayrati bor" Saida Alieva va "xotin kishi rahbarlik qilsa kalavasi uchini yo'qotib qo'yadigan" Arslonbek Qalandarov, "gapga kelganda burganing yo'talidan bo'ron qo'porishga qodir" bo'lgan Eshon obrazlari o'quvchilarda shaxslararo munosabatlarni konstruktiv asosda qurish, jamiyat va shaxs orasidagi munosabatlarda axloqiy tamoyillarni, milliy qadriyatlarni tahlil qilish asosida ratsional altruistik pozitsiyaning shakllanishida ichki motiv vazifasini bajaradi.

XULOSA VA MUNOZARA

Umuman olganda yuqoridagi fikrlar asosida xulosa qiladigan bo'lsak:

- O'quvchilardagi kitobxonlik madaniyati ularning ma'naviy dunyoqarashi, axloqiy ongining oshishiga xizmat qiladi;
- Sharq allomalari asarlari, afsonalardagi futuvvat ilmi negizida altruistik motivlarning namoyon bo'lishini kuzatishimiz mumkin;
- Altruizm o'zgalarga beg'araz yordam ko'rsatishga asoslangan milliy xususiyatlardan biridir;
- Maktablarda murabbiylik soatlarida badiiy asar mutoalasini targ'ib qilish orqali o'quvchilarda altruistik xulq motivlarini shakllantirish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash –yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. – T.: O'zbekiston 2017. B.48.
2. Zbarskiy I.S. Adabiyotdan sinfdan tashqari ishlar (4-8): o'qituvchi uchun qo'llanma. - M.: Ma'rifat, 1980. - 208 b.
3. Kutubxonachining ma'lumotnomasi. - Sankt-Peterburg, "Kasb", 2010. - S. 187.
4. Yastrebova E.M. Kutubxonalarni strategik boshqarish va strategik rejalashtirish: tarixiy ekskursiya, maqsad va mohiyati. Leksiya. - M.: MGUK, 2018. -S. 47.

